

KUIDAS TEHA INFO KÕIGILE ÕPPIJATELE KÄTTESAADAVAKS?

Kõigi inimeste jaoks, kes soovivad õppida, peab olema tagatud ligipääs informatsioonile – see on kõigi õppijate põhiõigus, olgu nad puudega või ilma, hariduslike erivajadustega või täiesti terved. Ajal, mil info ja teadmised levivad järjest enam IKT, st info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kaudu, on väga tähtis, et igasugune teave oleks alati ja kõikjal esitatud nii, et igal ühiskonnaliikmel oleks võimalus sellele ligi pääseda ja seda kasutada.

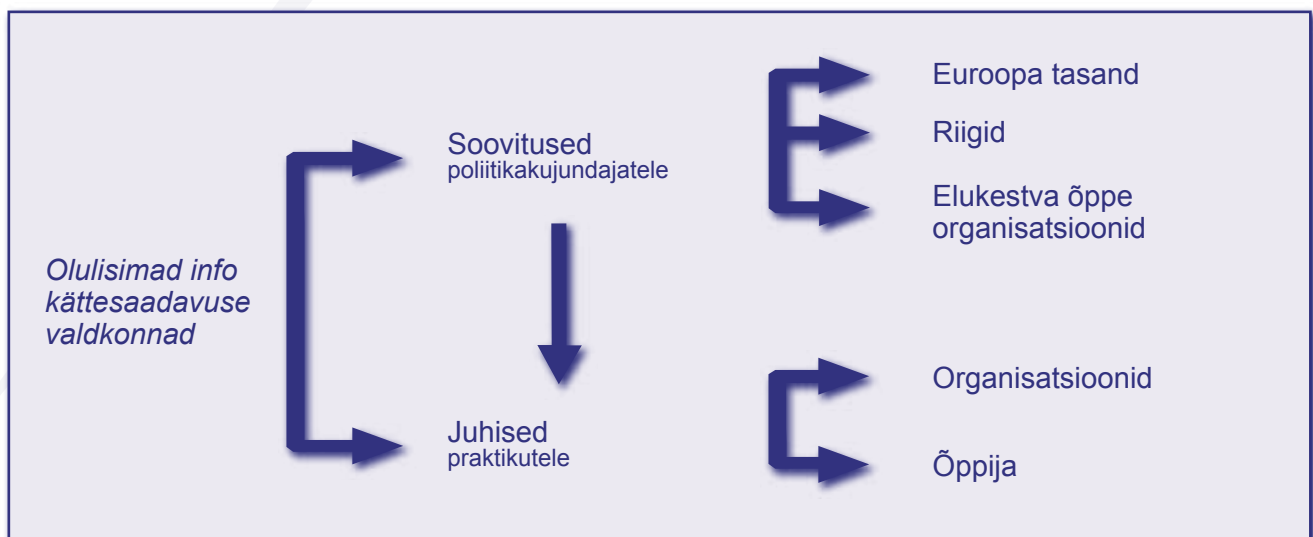
Elukestvaks õppimiseks hädavajalik infole ligipääs on olnud läbiv teema kõigis Euroopa Eripedagoogika Arendamise Agentuuri projektides. 2010. aastal sai agentuur Euroopa Ühenduse toetuse projektiks, mis algas 2011. aasta märtsis ning mida kaasrahastatakse elukestva õppe ristprogrammi põhitegevusest 1 „Poliitikakoostöö ja innovatsioon“, lepingu number: 190583-LLP-2010-DK-KA1-KA1ECETA.

Projekt „Elukestvaks õppeks vajalik info kättesaadavus“ (*i-access*) kestis märtsist 2011 kuni veebruarini 2012. Projektis osales 21 agentuuri liikmesriiki: Belgia (flaami- ja prantsuskeelne kogukond), Eesti, Hispaania, Iirimaa, Island, Itaalia, Küpros, Leedu, Läti, Madalmaad, Malta, Norra, Poola, Portugal, Prantsusmaa, Rootsi, Saksamaa, Sloveenia, Šveits, Taani ja Ühendkuningriik (Inglismaa ja Šotimaa).

Projektist võttis osa üle 70 eksperdi. Nende hulgas oli poliitikakujundajaid, ajakirjanikke, teadlasi, IKT spetsialiste ja IKT teenuste pakkujaid ning rahvusvaheliste ja Euroopa organisatsioonide esindajaid.

Projektiga sooviti tõsta teadlikkust info kättesaadavuse teemadel, et lõpptulemusena parandada õppijate ligipääsu infole. Et välja selgitada, millised on info kättesaadavuse eeldused ja kuidas infole ligipääsu praktiliselt parandada, võeti aluseks olemasolevad info kättesaadavust käsitlevad Euroopa ja rahvusvahelised strateegiad ja standardid (nt ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioon).

Ekspertid leppisid kokku, et projekti raames esitatavad soovitused ja juhised rühmitatakse järgnevalt:

Sihtrühmadega seotud soovitused ja juhised

Soovitused on mõeldud elukestva õppe ja IKT poliitika kujundajatele Euroopa tasandil, riigiasutustes või elukestva õppe organisatsioonides. Soovitused keskenduvad sellele, mida on vaja fikseerida poliitikadokumentides ja õigusaktides, et mõjutada info kättesaadavust organisatsioonides.

Juhised on mõeldud hariduse, IKT ja meedia valdkonna praktikutele ning sisaldavad nende tegevuse hindamiseks vajalikke kontrollnimekirju ja loetelusid. Juhised keskenduvad sellele, kuidas infot organisatsioonides praktiliselt kättesaadavamaks muuta ning millele õppija seisukohast tähelepanu pöörata.

i-access'i projekti tulemusena sõnastati juhtpõhimõtted ja soovitused, et toetada kõigile õppijatele kättesaadaval moel info edastamist. *i-access*'i juhtpõhimõtted ja soovitused on mõeldud poliitikakujundajatele, kelle ülesanne on juhtida info ligipääsetavuse põhimõtete rakendamist.

JUHTPÕHIMÕTTED

i-accessi projektikonverentsil 2011. aasta juunis kõlas mitmeid infoedastuse strateegiat ja praktikat käsitlevaid ideid, mille abil elukestvaks õppeks vajalikku infot õppijatele kättesaadavamaks muuta. Oma prioriteete ja tööd tutvustasid tähtsamate info kättesaadavusega seotud rahvusvaheliste organisatsioonide (UNESCO, G3ict, World Wide Web Consortium/Web Accessibility Initiative (W3C/WAI) ja DAISY Consortium) esindajad. Adobe'i ja Microsofti esindajad rõhutasid, et poliitilised suunised mõjutavad ka nende tööd ning andsid praktilist nõu, kuidas infot kõigile õppijatele kättesaadavas vormis esitada.

Kõigi projektikonverentsi arutelude ja esitluste tulemusena leppisid *i-access*'i eksperdid kokku juhtpõhimõtetes, mis on kõigile õppijatele elukestvaks õppeks vajalikku info kättesaadavust käsitlevate poliitiliste ja praktiliste soovitude aluseks.

Õiguste põhimõte: Infore ligipääs on põhiõigus – see loob õppijatele võimalusi ja soodustab nende osalust ühiskonnas. Ligipääs peab olema tagatud alates õppimise kõige varasematest etappidest kogu õppija elu jooksul.

Süsteemsuspõhimõte: Strateegiates või soovitudes ei tuleks käsitleda tehnoloogiat eesmärgina iseeneses. Tuleb kindlaks teha, mis tehnilised või muud aspektid info edastamisel mõjutavad elukestva õppe vahendite kasutamist, ning keskenduda nendele.

Kaasatuspõhimõte: Info kättesaadavusega tuleb arvestada kõige laiemas mõttes, et kaasata kõigi puuete ja/või hariduslike erivajaduste vormidega inimesi.

Sünergiapõhimõte: Kättesaadavamast infost on kasu puuetega ja/või hariduslike erivajadustega kasutajatel, aga sageli võivad sellest kasu saada kõik inimesed.

SOOVITUSED

Elukestvaks õppeks vajalikku info kättesaadavust käsitlevad soovitused on koondatud mitmete infoallikate põhjal, mida on analüüsitud kõigi projektitegevuste raames, sh:

Ülevaade info kättesaadavust käsitlevatest Euroopa tasandi ja rahvusvahelistest strateegiatest ja soovitustest – esialgne poliitikaülevaade koostati riikide uuringu (vt allpool) kavandamiseks. Ülevaadet kasutati *i-access*'i projektikonverentsi (vt samuti allpool) alusmaterjalina. Projektikonverentsi lõplike tulemuste põhjal vaadati strateegiaülevaade uuesti läbi ning täiendati seda, et seostada kehtiva poliitika sisu ja poliitika rakendamise olulisemad küsimused. Ülevaade osutas, et ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioon (UNCPRD 2006) on kõige mõjukam info kättesaadavusega seotud õigusakt, kuna see on allakirjutanute (sh Euroopa Liidu) suhtes õiguslikult siduv ning selles rõhutatakse vajadust tagada puuetega inimeste juurdepääs infole nii Euroopa kui

riikide tasandil. Poliitikaülevaates rõhutati ka, et Euroopa tasandil ei ole eri tüüpi info (veeb, elektroonilised dokumendid, trükimaterjalid, audio-, video- jm kommunikatsioonivormid) ligipääsetavuse osas ühtseid nõudeid. Tegelikult käsitletakse info ja teenuste kättesaadavuse eri aspekte erinevate sektorite strateegiates.

Uuring info kättesaadavust käsitlevatest strateegiatest ja nende rakendamisest riikides – riikide uuringule saabus 29 vastust 18 riigist. Tulemused osutasid, et vastajad olid rahvusvahelistest info kättesaadavuse alastest strateegiatest ja juhistest üldiselt teadlikumad kui Euroopa strateegiatest. Enamikus uuringus osalenud riikides on info kättesaadavuse nõuded strateegiates või õigusaktides sõnastatud ning organisatsioonides on kasutusel info edastamist ja vormistamist käsitlevad juhised, kuid üksnes pooltel juhtudel puudutavad need ka info kättesaadavuse teemasid.

i-access'i konverentsi ettekanded ja järeldused – i-access'i konverents toimus Kopenhaagenis 22.–24. juunil 2011 ning seda võõrustasid agentuur ja Taani haridusministeerium. Konverentsi eesmärk oli välja selgitada, kuivõrd haridusasutused ja -organisatsioonid on teadlikud info kättesaadavust käsitlevatest rahvusvahelistest ja Euroopa tasandi nõuetest, ning millele organisatsioonid peaksid õppimiseks vajaliku info parema kättesaadavuse huvides tähelepanu pöörama. Üle 70 osaleja arutlesid, millised on elukestva õppe seisukohast olulised info kättesaadavust käsitlevad poliitilised nõuded ja kehtiv praktika ning määratlesid olulisemad teemad kavandatud soovitude väljatöötamiseks.

Projektisovitude väljatöötamisel ja lõplikul sõnastamisel arvestati projekti ekspertidelt, konverentsil ja projektitegevustes osalenud agentuuri liikmesriikide ministeeriumide esindajatelt ning ka kõigi olulisemate huvirühmade organisatsioonide esindajatelt saadud tagasisidet.

Soovitused on mõeldud elukestva õppe ja/või IKT poliitika kujundajatele Euroopa tasandil, riigiasutustes või elukestva õppe organisatsioonides.

Teadlikkuse tõstmine elukestvaks õppeks vajaliku info kättesaadavusest kui õiguste teemast. Tuleb tõsta poliitikakujundajate, elukestva õppe organisatsioonide ja spetsialistide, IKT spetsialistide, puuetega ja/või hariduslike erivajadustega inimeste ja nende perede ning tugivõrgustike teadlikkust õppijate õigusest saada infot kättesaadavas vormis.

Info kättesaadavuse problemaatikat tuleks käsitleda mitmete huvirühmade koostöös ja infovahetuses. Väga spetsiifiliste strateegiate abil, mis keskenduvad üksnes ühe huvirühma teemadele, ei ole võimalik saavutada elukestvaks õppeks vajaliku info kättesaadavust. Strateegiad tuleb välja töötada ja seejärel rakendada, lähtudes mitme huvirühma koostöö põhimõttest.

Info kättesaadavuse temaatikat tuleks käsitleda kõigi elukestva õppega seotud spetsialistide õppes. IKT saab toetada erinevate õppimisvõimaluste kasutamist üksnes juhul, kui kõik elukestva õppe spetsialistid on õppinud kasutama IKTd erinevate õppijate õppimist toetava ja info kättesaadavust parandava vahendina.

Info kättesaadavuse temaatikat tuleks käsitleda IKT- ja meediaspetsialistide õppes. Koolitades meedia- ja IKT-spetsialiste selles osas, milline on puute ja/või hariduslike erivajaduste mõju inimeste IKT kasutusele, on võimalik alates disainist kuni tootmiseni välja töötada ligipääsetavamad tehnoloogiad ning vältida hilisemat lisatööd lõpptoote kasutatavaks muutmiseks.

Kättesaadavus / ligipääsetavus / kasutatavus peaks olema juhtpõhimõte kõigi kaupade ja teenuste hankimisel. Kaupu ja teenuseid tuleks osta üksnes organisatsioonidelt, kes vastutavad täielikult selle eest, et nende tooteid saaksid takistusteta kasutada võimalikult paljud inimesed.

Tuleks edendada uuringuid, et luua tõenduspõhine alus tulevaste info kättesaadavuse strateegiate väljatöötamiseks, rakendamiseks ja hindamiseks. Pikaajalised uuringukavad selles valdkonnas peaksid andma infot poliitikakujundamiseks, seireks ja hindamiseks ning aitama kindlaks teha edasisi arendus- ja tegevusvaldkondi.

Vastavust kehtiva poliitikaga tuleks süstemaatiliselt hinnata. Nõuetele vastavuse hindamist saab soodustada üksnes käesoleval ajal, aga tuleks hoolitseda selle eest, et seda tehakse ka tulevikus. Rahvusvaheliselt jälgitakse, kuidas täidavad ligipääsetavusnõudeid puuetega inimeste õiguste konventsioonile (2006) allakirjutanud, aga praegu ei esita kõik riigid oma iga-aastaseid aruandeid. Pikas perspektiivis peaks ligipääsetavusnõuetele vastavuse hindamine muutuma kohustuslikuks riikides.

Kõiki seitset soovitusi saab rakendada kolmel tasandil: Euroopa, riigid ja organisatsioonid.

Nii juhtpõhimõtteid kui soovitusi võib kasutada lähtekohana, mida vastavalt riikide ja piirkondade kohalikule kontekstile edasi arendada. Järgmised sammud info kättesaadavuse parandamisel toetuvad esitatud soovitustele; need arendatakse edasi juhisteks, mis on suunatud praktikutele, kes vastutavad poliitiliste suuniste rakendamise eest elukestva õppe organisatsioonides.

Loodetavasti soodustavad juhtpõhimõtted ja soovitused debatte ja infovahetust Euroopas ja mujal. Elukõige võiksid need anda inspiratsiooni aruteludeks erinevates praktikute ühendustes.

Käesolev dokument on kokkuvõtte i-access'i projekti põhitulemustest. Täielikus projektiraportis „Elukestvaks õppeks vajalik info kättesaadavus“ (2012) on üksikasjalik ülevaade järgmistest teemadest: i-access'i projekt; info kättesaadavuse uuring riikides; info kättesaadavust käsitleva poliitika ülevaade; info kättesaadavuse poliitika rakendamist toetavate ressursside analüüs; ligipääsetava info edastamist toetavate vahendite koond; osalenud ekspertide nimekiri.

Täieliku projektiraporti ning kõik projektimaterjalid saab alla laadida aadressil <http://www.european-agency.org/agency-projects/i-access>

Trükitud raportid ja lisainfo projekti kohta agentuuri sekretariaadist: secretariat@european-agency.org

i-access'i projekti toetas elukestva õppe ristprogramm, põhitegevus 1 „Poliitikakoostöö ja innovatsiooni rahastamine“, lepingu number: 190583-LLP-2010-DK-KA1-KA1ECETA.

© European Agency for Development in Special Needs Education 2012

Projekti rahastati Euroopa Komisjoni toetusest. Käesolev trükk kajastab üksnes autori seisukohti ning komisjon ei vastuta selles esitatud info võimaliku kasutamise eest.